

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 4 ระดับ คือระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 9) จากระดับการศึกษา 4 ระดับที่แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้ระบุไว้นั้น การจัดการศึกษาที่จะมีความสำคัญและมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนมาก น่าจะได้ออกการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพราะจากสาระสำคัญของแผนการศึกษาโดยสรุป มุ่งให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดี รับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อสังคม และต่อตนเอง และให้คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งแก้ปัญหาเป็น สร้างทัศนคติ และให้มีความรู้ ไม่ใช่ฝึกทักษะอย่างเดียว ต้องฝึกลักษณะนิสัยการทำงานด้วย เพื่อให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาเป็นกำลังสำคัญที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศ อีกทั้งผู้เรียนระดับนี้ยังมีอายุประมาณ 12-17 ปี ซึ่งเป็นระยะวัยรุ่น อันเป็นวัยแห่งความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และทางค่านิยมปัญหา ดังนั้น การจัดการศึกษาในระดับนี้จึงมีความสำคัญมาก อาจกล่าวได้ว่าประเทศชาติในอนาคตจะเป็นเช่นไร ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา การอบรมสั่งสอนเด็กที่อยู่ในระยะวัยรุ่นให้เป็นคนที่มีเหตุผล มีระเบียบวินัย รู้จักแก้ปัญหา และคุณสมบัติอื่น ๆ ตามที่ได้ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องบรรจุเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่คิดว่าเป็นเครื่องมือสำหรับสนองตอบจุดมุ่งหมายที่ได้มีไว้ในหลักสูตร และวิชาคณิตศาสตร์ก็เป็นวิชาสำคัญวิชาหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือได้อย่างดี

วิชาคณิตศาสตร์ เป็นวิชาที่มีประวัติความเป็นมายาวนานประมาณสี่ถึงห้าพันปีก่อนคริสตศักราช และได้พัฒนาต่อมาเป็นลำดับ โดยเฉพาะตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา (Howard Eves 1964: 32) และเป็นวิชาที่มีความสำคัญยิ่ง ดังเช่นเกาส์

(Gauss) นักคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของโลก กล่าวไว้ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ว่า "คณิตศาสตร์เป็นราชินีของวิทยาศาสตร์" (Eric Temple Bell 1945: 1) ดังนั้น วิชาคณิตศาสตร์จึงมีบทบาทอันสำคัญสำหรับวิทยาการแขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาวิทยาศาสตร์ อีกทั้งมีประโยชน์คือชีวิตประจำวันซึ่งจำเป็นต้องใช้คณิตศาสตร์อยู่ตลอดเวลา เช่น เรื่องของการใช้เวลา การกะระยะทาง การซื้อขาย เป็นต้น ลักษณะของวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยเหตุผล มีระบบซึ่งสร้างขึ้นโดยอาศัยข้อตกลงและใช้เหตุผลตามลำดับขั้น ดังนั้นจึงใช้คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังอบรมให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ นิสัย ทัศนคติและความสามารถทางสมองบางประการ เช่นความเป็นคนช่างสังเกต การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ตลอดจนความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา (สุวรรณา มุ่งเกษม 2523: 2) จากความสำคัญดังเช่นที่กล่าวมา วิชาคณิตศาสตร์จึงถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรทุกระดับการศึกษา รวมทั้งเป็นวิชาหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการคัดเลือกบุคคลด้วยเสมอ การที่จะให้คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ดี จำต้องจัดการเรียนการสอนให้ดีและมีประสิทธิภาพด้วย

การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ซึ่งจะต้องมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานบางอย่าง เช่นสมรรถภาพเชิงวิชาการ ดังเช่น นิคม ชั่วปลัด (2522: 22) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่มีสมรรถภาพไว้ว่า

ครูที่มีสมรรถภาพ น่าจะใ้แก่ครูที่มีความรู้ดี สอนเก่ง ปกครองนักเรียนดี มีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนได้ มีสัมพันธภาพอันดีกับผู้บริหาร นักเรียน และเพื่อนร่วมงาน บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง และมีฐานะดีพอสมควร

นอกจากครูผู้สอนจะต้องมีสมรรถภาพแล้ว อีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ก็คือการบริหารงานของโรงเรียน

ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานของโรงเรียนโดยตรงคือผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ผู้อำนวยการ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ และยังมีผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งโดยทั่วไป ได้แก่ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ และผู้ช่วยฝ่ายบริการ และเนื่องจากงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารการศึกษาในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนระดับใดหรือประเภทใด

มาตรฐานหรือคุณภาพการศึกษามักจะได้รับการพิจารณาอันมีมูลฐานจากผลงานด้าน
 วิชาการเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องถือเอางานวิชาการเป็น
 หน้าที่หลักในการบริหารโรงเรียนของตน และจะต้องให้ความสนใจงานทางด้าน
 วิชาการเป็นพิเศษ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา 2522: 385) และ
 ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจำต้องอาศัยหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้มีหน้าที่ ในด้าน
 การสอนแล้ว ยังรับผิดชอบงานบริหารทางด้านวิชาการรองจากผู้ช่วยฝ่ายวิชาการใน
 หมวดของตน อีกทั้งยังมีหน้าที่บริหารงานในด้านอื่น ๆ ใดแก่งานความสัมพันธ์กับ
 ชุมชน งานบริหารบุคลากร งานธุรการ การเงิน และอาคารสถานที่ ตลอดจน
 วัสดุครุภัณฑ์ภายในหมวดวิชาของตน รวมทั้งร่วมมือประสานงานกับหมวดวิชาอื่น ๆ
 และฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนอย่างใกล้ชิด

กรมสามัญศึกษา เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีความรับผิดชอบในการจัดการ
 ศึกษาระดับมัธยมศึกษา ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหัวหน้าหมวดวิชาโดยบัญญัติไว้เป็น
 ทางการในปี พ.ศ.2509 โดยออกเป็นคำสั่ง กล่าวถึงวิธีการแต่งตั้ง กำหนด
 คุณสมบัติ หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าและรองหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งในขณะ
 นั้นเรียกว่าหัวหน้าสายวิชาไว้อย่างกว้าง ๆ มีทั้งงานธุรการ งานบริหาร งานวิชาการ
 และงานด้านบริการต่าง ๆ และต่อมาในปี พ.ศ.2522 ได้มีระเบียบกรมสามัญศึกษา
 ว่าด้วยการแต่งตั้งหัวหน้าและรองหัวหน้าหมวดวิชา ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ขึ้นไว้ให้
 มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ในระเบียบดังกล่าวได้แยกกล่าวถึงหัวหน้าและรองหัวหน้า
 หมวดวิชากิจกรรมไว้โดยเฉพาะ ส่วนหัวหน้าและรองหัวหน้าหมวดวิชาอื่น ๆ ยังคง
 กล่าวไว้รวม ๆ กันไป

จිරะพันธ์ สิริโชติ (2525: 52-56) ได้กล่าวถึงความจำเป็น ที่ต้องมี
 หัวหน้าหมวดวิชาไว้ว่า

ในปัจจุบัน การขยายตัวของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล และการ
 ที่มีครูที่มีความเจนจัดในแขนงวิชาเฉพาะมากขึ้น ทำให้ครูใหญ่หรืออาจารย์
 ใหญ่ ไม่สามารถจะเป็นผู้นำครูในวิชาเฉพาะเหล่านั้นได้ และไม่สามารถ
 รู้จักและประสานงานกับครูเหล่านั้นได้อย่างใกล้ชิด โรงเรียนมัธยมศึกษา
 ของรัฐบาลจึงได้จัดตั้งครูหัวหน้าสายวิชาขึ้นในโรงเรียน เพื่อรับผิดชอบ
 งานด้านนี้

หนังสือ หันนาคินทร์ (2524: 153) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีหัวหน้า
หมวดวิชาไว้ 3 ประการคือ

1. ช่วยส่งเสริมการสอนในแผนกวิชาของคนให้ยิ่งขึ้น หัวหน้าหมวดวิชา
ย่อมมีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า ดังนั้นจึงสามารถให้คำแนะนำ
ที่เป็นประโยชน์แก่ครูในหมวดของคนได้
2. ช่วยประสานงานระหว่างหมวดวิชาต่าง ๆ ในสายเดียวกัน เช่น ความรู้
ทางคณิตศาสตร์ย่อมเป็นรากฐานอันสำคัญของการเรียนฟิสิกส์ ถ้า
นักเรียนยังไม่เคยเรียนวิชาตรีโกณมิติ การสอนวิชากลศาสตร์เรื่อง
การรวมและการแยกแรงก็คงเป็นโดยยาก
3. ช่วยปกครองครูในหมวดวิชาที่รับผิดชอบ และทำงานธุรการของ
หมวดวิชา รวมทั้งการเก็บสถิติข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาหมวดวิชา
ของคน

จะเห็นได้ว่า หัวหน้าหมวดวิชา เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การเรียน
การสอนดำเนินไปด้วยดี สำหรับบทบาทและหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์
ซึ่งเป็นวิชาที่มีความสำคัญซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ในส่วนของโรงเรียนมัธยมศึกษายังมี
ใคร่มีผู้ใดศึกษาถึงการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์
ในโรงเรียนมัธยมศึกษามาก่อนเลย ประกอบกับหมวดวิชาคณิตศาสตร์ต้องจัดการเรียน
การสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับหมวดวิชาอื่น ๆ เพราะวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาสำคัญ
สำหรับวิทยาการแขนงอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงใคร่จะศึกษาถึงงานในหน้าที่รับผิดชอบของ
หัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ว่ามีประการใด และใดปฏิบัติ
อยู่ในระดับใด เพียงใด รวมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางใน
การส่งเสริมการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยที่มีผลสนอง
ตอบต่อจุดมุ่งหมายทางการศึกษา และเป็นแนวทางพิจารณาการแต่งตั้งบุคคลขึ้นทำ
หน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูคณิตศาสตร์เกี่ยว
กับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ โรงเรียนมัธยมศึกษา
ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูคณิตศาสตร์

เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานการวิจัย

จากการวิจัยของชูจิต อาศิยบุญ (2518: 95) เรื่อง "บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้หลักสูตรกว้าง" พบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์ใหญ่กับครู เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชา ในงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน งานด้านวิชาการ งานการบริหารงานบุคคล งานธุรการ การเงิน และอาคารสถานที่ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า "ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูคณิตศาสตร์ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน

คำจำกัดความในการวิจัย

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ หรือผู้ที่รักษาราชการแทน ทำการแทนผู้ที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าว

ครูคณิตศาสตร์ หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนวิชาคณิตศาสตร์แก่นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ/หรือระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเป็นผู้ที่มิได้ปฏิบัติงานในหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์

หัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ ตามระเบียบกรมสามัญศึกษาว่าด้วยการแต่งตั้งหัวหน้าหมวดวิชาและรองหัวหน้าหมวดวิชา พ.ศ. 2522 ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 หรือผู้ทำหน้าที่แทนผู้ที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าว

การปฏิบัติงานตามหน้าที่ หมายถึง อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ โดยตรงและงานพิเศษที่หัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ ปฏิบัติอยู่ โดยแบ่งออกเป็นงานด้านวิชาการ และงานด้านบริหาร

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ/หรือระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้วางขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ ผู้วิจัยจะศึกษางานในตำแหน่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 งานวิชาการ

- 1.1.1 การวางแผนเตรียมงานสำหรับภาคเรียนใหม่
- 1.1.2 หลักสูตรและเอกสารการใช้หลักสูตร
- 1.1.3 การจัดการเรียนการสอน
- 1.1.4 การนิเทศการเรียนการสอน
- 1.1.5 การวัดผลและการประเมินผล

1.2 งานบริหาร

- 1.2.1 การบริหารงานบุคคล
- 1.2.2 การประสานงาน
  - 1) งานนโยบาย
  - 2) งานธุรการ การเงิน
  - 3) งานอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์

2. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ จะศึกษาจากความคิดเห็นของบุคคล 2 กลุ่ม คือผู้บริหาร

โรงเรียน และครุศึกษาศาสตร์ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในปีการศึกษา 2527 ของโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อตกลงเบื้องต้น

การตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนและครุศึกษาศาสตร์ เกี่ยวกับการ
ปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาศึกษาศาสตร์นั้น ถือว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบ
อย่างจริงใจ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่หัวหน้าหมวดวิชาศึกษาศาสตร์ ในอันที่จะเข้าใจถึง
อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเอง และเป็นแนวทางให้ปรับปรุงการ
ปฏิบัติงานของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ผู้สอนวิชาศึกษาศาสตร์และ
อาจารย์ผู้สอนวิชาอื่น ๆ ในโรงเรียน ที่จะทำความเข้าใจให้ตรงกัน เกี่ยวกับการ
ปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาศึกษาศาสตร์ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน
3. เป็นแนวทางแก่โรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป ในการกำหนดอำนาจ
หน้าที่และความรับผิดชอบ รวมทั้งเป็นแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานของ
หัวหน้าหมวดวิชาศึกษาศาสตร์
4. เป็นแนวทางแก่กรมสามัญศึกษา ในการพิจารณาแก้ไขปรับปรุง
ระเบียบว่าด้วยการแต่งตั้งหัวหน้าหมวดวิชาและรองหัวหน้าหมวดวิชาต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย